

Informácia o priebehu a výsledkoch 64. zasadnutia Generálnej konferencie Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu vo Viedni

V dňoch 21. - 25. septembra 2020 sa vo Viedni uskutočnilo 64. zasadnutie Generálnej konferencie Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu (MAAE/agentúra). Zasadnutie generálnej konferencie MAAE bolo ovplyvnené pretrvávajúcou celosvetovou pandemickou situáciou z dôvodu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby Covid-19 a následne prijatými mimoriadnymi celosvetovými opatreniami. Napriek uvedenej situácii sa zasadnutie generálnej konferencie MAAE uskutočnilo v pôvodne naplánovanom termíne avšak v zmenenom režime. Kvôli zlej epidemiologickej situácii a zvyšujúcim sa počtom nakazených Covid-19 bol formát zasadnutia zmenený na hybridný. Bolo zaregistrovaných okolo 500 delegátov zo 141 krajín z celkového počtu 171 členských štátov MAAE a z ďalších medzinárodných organizácií, mimovládnych organizácií a médií.

Delegáciu Slovenskej republiky (SR) viedla predsedníčka Úradu jadrového dozoru SR p. Marta Žiaková. Fyzická účasť členov slovenskej delegácie bola limitovaná na zástupcov zo Stálej misie SR pri medzinárodných organizáciách vo Viedni. Ostatná časť slovenskej delegácie, menovite zástupcovia Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Ministerstva hospodárstva SR, Ministerstva zdravotníctva SR, Ministerstva životného prostredia SR a Úradu jadrového dozoru SR participovala virtuálnou formou.

Rokovania generálnej konferencie MAAE prebiehali v troch formátoch, a to v pléne, v plenárom výbore a vo všeobecnom výbore.

V rámci programu boli prerokované najmä nasledujúce okruhy:

- Príspevky do Fondu technickej spolupráce na rok 2021;
- Všeobecná rozprava a výročná správa za rok 2019;
- Aktivity MAAE počas pandémie Covid-19;
- Voľba nových členov Rady guvernérov MAAE;
- Záverečné účty MAAE za rok 2019;
- Program a rozpočet agentúry na rok 2021;
- Výška príspevkov členských krajín do riadneho rozpočtu MAAE na rok 2021;
- Úprava článku XIV. A Štatútu MAAE;
- Jadrová a radiačná bezpečnosť (nuclear safety);
- Jadrové zabezpečenie (nuclear security);
- Posilnenie aktivít v oblasti technickej spolupráce;
- Posilnenie aktivít MAAE v oblasti jadrovej vedy, technológie a aplikácií;
- Posilnenie efektívnosti a zdokonalenie účinnosti systému záruk na jadrové materiály (safeguards, t. j. kontroly využívania jadrových materiálov);
- Uplatňovanie Dohody o zárukách na jadrové materiály medzi MAAE a Kórejskou ľudovodemokratickou republikou podľa Zmluvy o nešírení jadrových zbraní;
- Aplikácia záruk MAAE (safeguards) na Blízkom východe;
- Voľba členov Penzijného výboru zamestnancov MAAE;
- Overenie poverovacích listín delegátov;
- Správa o príspevkových prísľuboch do Fondu technickej spolupráce na rok 2021.

Po zvolení funkcionárov 64. zasadnutia Generálnej konferencie MAAE odznelo posolstvo zástupcu generálneho tajomníka Organizácie spojených národov (OSN) p. Antónia Guterresa. V posolstve vyzdvihol zabezpečenie výkonu aktivít MAAE počas bezprecedentnej globálnej pandemickej krízy s dôrazom na nepretržený výkon záruk a verifikáciu v členských štátoch MAAE. Zároveň zdôraznil dôležitosť programu technickej spolupráce pri plnení socioekonomických a rozvojových priorít krajín a príspevku jadrových aplikácií, technológií a vedy pre trvalo udržateľné ciele.

Úradujúci generálny riaditeľ MAAE p. Rafael Grossi vo svojom úvodnom prejave zopakoval náročnosť situácie a uviedol žiadosti členských štátov MAAE, ktoré požiadali agentúru o technickú pomoc v boji proti Covid-19. Úlohu MAAE vníma ako mimoriadne významnú, vrátane boja proti zoonotickým chorobám, čím zdôvodnil aj predloženie projektu s názvom ZODIAC, ktorého hlavným cieľom má byť posilnenie kapacít v tomto smere využitím jadrových a jadrovo-derivovaných techník. V oblasti nešírenia jadrových zbraní, vyzdvihol význam diplomacie pri riešení konfliktov, vrátane zárukových otázok. R. Grossi ďalej zdôraznil význam jadra pri plnení klimatických cieľov a zmiernenie dopadov klimatických zmien. Jadrová energia má nezastupiteľné miesto v prechode na zelené ekonomiky štátov. Spomenul aj pripravenosť agentúry pomáhať členským štátom, ktoré nastupujú na vlastný jadrový program. Prezentoval aj úlohu jadrových aplikácií v medicíne, poľnohospodárstve a vo výskume a vývoji. Na záver zopakoval záväzok dosiahnuť rodovo rovné zastúpenie medzi zamestnancami sekretariátu MAAE.

Nemecko, ako krajina predsedajúca v Rade EÚ, prednieslo prejav v mene Európskej únie. Primárne v ňom reflektovalo na témy politického charakteru – t. j. globálny režim nešírenia a jadrového odzbrojenia, zárukový systém a verifikačné aktivity MAAE v Kórejskej ľudovodemokratickej republike (KĽDR), Sýrii, Iráne a na Blízkom východe. Zároveň predsedajúca krajina Rady EÚ zdôraznila kľúčový význam JCPOA (The Joint Comprehensive Plan of Action), tlmočila plnú podporu dohode EÚ a vyzvala Irán na zníženie napätia a návrat k plnej implementácii a realizácii svojich jadrových záväzkov. K technickým témam odznela potreba kontinuálneho udržiavania a posilňovania jadrovej bezpečnosti, význam technickej spolupráce, jadrovej energetiky a technológií, ako aj dôležitosť reflexie na témy týkajúce sa jadrového zabezpečenia (terorizmus, kybernetické útoky, alternatívne technológie, fyzická ochrana).

V pléne vystúpili vo všeobecnej rozprave so svojimi prejavmi vedúci delegácií zúčastnených členských krajín MAAE, prípadne boli prejavy prezentované formou vopred nahratého videa. S národným prejavom SR vystúpil v pléne alternát vedúcej delegácie, stály predstaviteľ SR pri OSN vo Viedni, p. Peter Mišík, ktorý v úvode zablagoževal novému generálnemu riaditeľovi p. Rafaelovi Grossimu k jeho prvej generálnej konferencii. Následne vyzdvihol úlohu agentúry, ktorá pod vedením p. R. Grossiho počas celosvetovej pandémie spôsobenej šírením koronavírusu Covid-19 zabezpečila kontinuitu svojej činnosti a poskytovala technickú pomoc členským štátom. Rovnako vyzdvihol nepretršovanú implementáciu zárukového systému pod dohľadom agentúry a jeho kontrolu v teréne napriek existujúcim cestovným a zdravotným obmedzeniam, čo je vynikajúcim príkladom profesionality MAAE. Ďalej zdôraznil, že jadrová energetika má stabilné postavenie a predstavuje jeden z hlavných pilierov energetickej politiky a energetickeho mixu v SR, pretože zohráva veľmi dôležitú úlohu pri prechode na nízkouhlíkovú ekonomiku a je efektívnym nástrojom na dosahovanie klimatických cieľov. Uviedol, že zmena podnebia je naliehavejšou otázkou tejto doby, ktorá si vyžaduje komplexné stratégie a udržateľné riešenia. Preto vláda SR v decembri 2019 prijala Integrovaný národný energetický a klimatický plán na

obdobie rokov 2021 – 2030, ktorý opätovne potvrdil kľúčovú úlohu jadrovej energie pri dekarbonizácii a pri plnení stanovených cieľov s dôrazom na zníženie emisií skleníkových plynov. P. Mišík zdôraznil, že SR sa plne zasadzuje za nešírenie jadrových zbraní a odzbrojenie, pričom Zmluva o nešírení jadrových zbraní je základným kameňom medzinárodného režimu nešírenia jadrových zbraní. Vyzdvihol úlohu agentúry pri implementácii záruk a jej nezávislom overovaní, ktorá je základnou súčasťou tohto režimu. Rovnako vyzdvihol neoceniteľnú úlohu agentúry pri celosvetovom zvyšovaní jadrovej bezpečnosti a jadrového zabezpečenia prostredníctvom bezpečnostných štandardov a poskytovaním pomoci členským štátom pri ich implementácii. Následne vyjadril podporu programu technickej spolupráce MAAE. Ako príklad praktickej spolupráce SR s MAAE uviedol projekt medzi MAAE a Jadrovou a vyrad'ovacou spoločnosťou JAVYS a. s., ktorá sa stane spolupracujúcim centrom MAAE pre oblasť vyrad'ovania z prevádzky na obdobie 4 rokov. Očakáva sa, že jej rozsiahle skúsenosti a technické znalosti budú cenným prínosom pre prácu agentúry. V závere svojho prejavu p. Mišík uviedol, že SR si uvedomuje potrebu efektívneho spôsobu riadenia činností agentúry a považuje dobrú spoluprácu medzi jednotlivými oddeleniami za kľúčovú pre úspešnú realizáciu jej hlavných programov. Zároveň SR víta záväzok generálneho riaditeľa dosiahnuť v MAAE rodovú rovnosť, predovšetkým vo vyšších profesionálnych pozíciách.

Generálna konferencia prijala rezolúcie týkajúce sa:

- žiadosti o členstvo v MAAE (Samoa a Guinea),
- o aktivitách MAAE počas pandémie Covid-19,
- účtov agentúry za rok 2019,
- riadneho rozpočtu agentúry na rok 2021,
- príspevkov do Fondu technickej spolupráce na rok 2021,
- pracovného Kapitálového fondu na rok 2021,
- výšky príspevkov členských krajín do riadneho rozpočtu MAAE v roku 2021,
- jadrovej a radiačnej bezpečnosti (nuclear safety),
- jadrového zabezpečenia (nuclear security),
- posilnenia aktivít MAAE v oblasti technickej spolupráce,
- posilnenia aktivít MAAE vzťahujúcich sa na jadrovú vedu, technológie a aplikácie,
- posilnenia efektívnosti a zdokonalenia účinnosti záruk MAAE (safeguards),
- uplatňovania Dohody o zárukách na jadrové materiály medzi MAAE a KĽDR podľa Zmluvy o nešírení jadrových zbraní,
- aplikácie záruk MAAE (safeguards) na Blízkom východe,
- personálu agentúry a zastúpenia žien v sekretariáte,
- overenia poverovacích listín delegátov.

Väčšina uvedených rezolúcií bola prijatá konsenzuálne. Hlasovanie prebehlo tradične len pri politickej rezolúcii o uplatňovaní záruk (kontrola jadrových materiálov) MAAE na Blízkom východe, ktorá bola schválená pomerom 111 za, zdržalo sa 0 a proti bolo 8.

Téma jadrových spôsobilostí Izraela bola zaradená do programu generálnej konferencie bez predloženia návrhu rezolúcie po šiesty krát po sebe. EÚ vystúpila s tradičným formálnym argumentom odsúdenia politizácie tejto témy.

Delegácia SR kosponzorovala rezolúcie týkajúce sa posilnenia efektívnosti a zlepšenia účinnosti záruk na jadrové materiály (safeguards), jadrovej bezpečnosti (nuclear safety), jadrového zabezpečenia (nuclear security), jadrovej energetiky (nuclear power applications),

posilnenia aktivít agentúry vzťahujúcich sa na jadrovú vedu, technológiu a aplikácie (nuclear non-power applications), posilnenie aktivít MAAE v oblasti technickej spolupráce MAAE, ako aj rezolúcie o uplatňovaní Dohody o zárukách na jadrové materiály medzi MAAE a KĽDR podľa Zmluvy o nešírení jadrových zbraní.

Počas generálnej konferencie MAAE boli zvolení 11 noví členovia Rady guvernérov MAAE – Egypt, Senegal, Malajzia, Rakúsko, Švajčiarsko, Argentína, Mexiko, Peru, Nový Zéland, Spojené arabské emiráty a Poľsko. V súčasnosti je tak Rada guvernérov MAAE zložená z nasledujúcich 35 členov: Argentína, Austrália, Rakúsko, Brazília, Kanada, Čína, Egypt, Estónsko, Francúzsko, Nemecko, Ghana, Grécko, Maďarsko, India, Japonsko, Kuvajt, Malajzia, Mexiko, Mongolsko, Nový Zéland, Nigéria, Nórsko, Panama, Paraguaj, Peru, Poľsko, Ruská federácia, Saudská Arábia, Senegal, Južná Afrika, Švédsko, Švajčiarsko, Spojené arabské emiráty, Spojené kráľovstvo a Spojené štáty americké. Poznámka: SR sa uchádza o členstvo v Rade guvernérov MAAE na obdobie 2021 - 2023.

Aktualizovaný rozpočet MAAE na rok 2021 bol schválený vo výške 386 652 113 € a cieľová výška príspevkov do Fondu technickej spolupráce na rok 2021 bola odsúhlasená v sume 89 558 000 €. Generálna konferencia prijala všetky relevantné rozhodnutia na zabezpečenie operatívneho fungovania MAAE v priebehu najbližšieho roku.

64. zasadnutie Generálnej konferencie MAAE schválilo aj výšku príspevkov SR do riadneho rozpočtu MAAE (457 568 € a 76 709 USD) a do Fondu technickej spolupráce MAAE (cieľový príspevok: 131 650 €). SR v zmysle schválenej Smernice pre postup delegácie SR na 64. zasadnutí Generálnej konferencie MAAE, ako aj v súlade s plánovaným rozpočtom Úradu jadrového dozoru SR podpísala záväzok na príspevie do Fondu technickej spolupráce MAAE v uvedenej výške.

Súčasťou generálnej konferencie bolo široké spektrum sprievodných a okrajových podujatí, ktoré sa tento rok uskutočnili výlučne virtuálne. Tohtoročné Vedecké fórum bolo zamerané na klimatické zmeny a úlohu jadrovej energie. Na fóre sa zúčastnili experti, zástupcovia vlád, medzinárodných organizácií a akademickí pracovníci, ktorí hovorili o tom, ako môže jadrová energia prispieť k dosiahnutiu cieľov v oblasti zmeny podnebia a hrať úlohu pri prechode na čistú energiu. Jedným zo záverov bolo skonštatovanie, že jadrová energia musí mať miesto pri stole v globálnych diskusiách o energetickej politike s cieľom obmedziť emisie a splniť klimatické ciele, pretože technický a vedecký pokrok otvára dvere k lepšej ekonomike a väčšiemu akceptovaniu tohto nízkouhlíkového zdroja energie verejnosťou.

Rovnako sa počas generálnej konferencie uskutočnilo virtuálnou formou zasadnutie vedúcich predstaviteľov dozorných orgánov. Ide o fórum na výmenu informácií o aktuálnych dozorných otázkach, trendoch a osvedčených postupoch v oblasti jadrovej a radiačnej bezpečnosti, prepravu a bezpečné nakladanie s rádioaktívnym odpadom a jadrového zabezpečenia. Tento rok sa ho zúčastnilo 154 účastníkov a diskusia bola zameraná na výmenu informácií ako dozorné orgány zvládali výzvy a zabezpečenie jadrovej a radiačnej bezpečnosti v dôsledku vypuknutia pandémie Covid-19. Sekretariát MAAE tiež predstavil svoje iniciatívy na podporu členských štátov.

Virtuálnou formou sa uskutočnilo tiež pravidelné zasadnutie národných koordinátorov technickej spolupráce MAAE pre európsky región, na ktorom sa prerokoval návrh programu technickej spolupráce na roky 2022 - 2023, ako aj implementačné otázky súvisiace

s programom technickej spolupráce na roky 2020 - 2021. Zároveň odznali aj informácie k novému projektu ZODIAC.

Záver:

Účasť delegácie SR na 64. zasadnutí Generálnej konferencie MAAE bola schválená uznesením vlády SR č. 528/2020 zo dňa 26. augusta 2020. Delegácia SR postupovala v súlade so Smernicou pre postup delegácie Slovenskej republiky na 64. zasadnutí Generálnej konferencie MAAE. Z hľadiska záujmov SR, EÚ a jej partnerov priebeh a výsledky 64. zasadnutia Generálnej konferencie MAAE možno hodnotiť kladne. Výnimkou sú procedurálne obštrukcie vychádzajúce z interného sporu členov regionálnej skupiny MESA (Blízky Východ a Južná Ázia). Opakovane odznalo znepokojenie nad daným vývojom a eskaláciou politicky motivovaných sporov v rámci technicko-expertného fóra MAAE. EÚ vrátane viacerých like-minded krajín vyzvali na prinavrátenie sa ku konštruktívnemu multilaterizmu a viedenskému konsenzuálnemu duchu.

Prípravný proces, negociácie a rokovania k rezolúciám mali bezproblémový priebeh. Vzhľadom na pandémiu Covid-19 sa členské štáty MAAE vopred neformálne dohodli limitovať obsahové zmeny k jednotlivým rezolúciám na výlučne technické aktualizácie. Daný postup bol rešpektovaný naprieč celým spektrom. Nóvom je prijatie samostatnej rezolúcie k aktivitám MAAE počas pandémie Covid-19, ktorá vyzdvihuje neprerušovaný výkon agentúrnych aktivít a plnenie zárukových záväzkov. Členské štáty MAAE zároveň vyzvali agentúru pokračovať v poskytovaní technickej pomoci a posilňovaní kapacít na boj proti zoonotickým ochoreniam (využitím jadrových a jadrovo-derivovaných techník).

Substantívnym výstupom 64. zasadnutia generálnej konferencie MAAE je prijatie všetkých technických rezolúcií MAAE konsenzom, okrem vyššie spomínaného samostatného hlasovania k operatívnejmu paragrafu 10 rezolúcie o jadrovej energetike odkazujúci na konferenciu vo Washingtone. Závery a rezolúcie konferencie budú premietnuté do činnosti Úradu jadrového dozoru SR, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Ministerstva hospodárstva SR, Ministerstva zdravotníctva SR a ostatných dotknutých rezortov počas realizácie spolupráce s MAAE v nasledujúcom období (napríklad v rámci projektov technickej spolupráce MAAE).